

Kako kmetijstvo vpliva na ptice

foto: Slavko Polak
Cvetoč travnik pod Slivnico

foto: Andrej Bibič
Povprečna njiva v Angliji ima 150 ha in nima nobenih neobdelanih robov ali grmovnih omejkov

Andrej Bibič

V začetku leta je britanski RSPB, partner BirdLife, objavil poročilo o velikosti populacij ptic (www.rspb.org.uk/news/archive/ukbirds.pdf), ki v Veliki Britaniji gnezdiijo na obdelovalnih površinah. Britanci že desetletja spremljajo velikosti populacij prek 40 vrst ptic, analiza podatkov o spreminjanju velikosti populacij pa daje presenetljivo sliko o vplivu kmetijstva na ptice. Zaradi skrajnega intenziviranja kmetijske proizvodnje so močno upadle tudi populacije prej pogostih vrst ptic, kot so poljski škrjanec *Alauda arvensis*, poljski vrabec *Passer montanus* in kmečka lastovka *Hirundo rustica*. Na tradicionalne oblike kmetijstva vezane ptice, kot sta kosec *Crex crex* in kozica *Gallinago gallinago*, pa so tik pred tem, da izginejo.

Velik delež krivde za takšno stanje nosi skupna kmetijska politika Evropske skupnosti, ki že dobro desetletje prek stalnih plačil pridelovalcem živine, koruze, pšenice itd. pospešuje pridelavo hrane. Zaradi teh plačil se kmetom spleča intenzivno obdelati vsak hektar in to tudi tam, kjer naravne razmere za ekonomično pridelavo niso ugodne. Številne travnike so zato spremenili v intenzivno obdelane njive. Obdelovanje velikih površin njiv z isto kulturo (koruza, pšenica, sladkorna pesa...) znižuje stroške in je bolj dobičkonosno, zato so izginile majhne njive, mozaična pokrajina, omejki, grmovja in drevje. Za večanje hektarskega donosa uporabljajo veliko gnojil in pesticidov. Tudi travniki se ne razlikujejo več od njiv. Intenzivno jih gnojijo, sejejo mešanice hitro rastočih in energetsko bogatih sort trav ter kosijo tri- do štirikrat na leto, prvič že aprila. Izginila je tradicionalna raba, ko so na vsaki njivi po nekaj letih intenzivne pridelave kultur za leto dni rabo opustili (praha).

Vse te spremembe so razlog za izginjanje mnogih vrst travniških rastlin in žuželk, ki so hrana travniškim pticam. Skupaj z omejki grmovja in drevja so izginila gnezdišča za rjave srakoperje *Lanius collurio*, rumene strnade *Emberiza citrinella* in prosnike *Saxicola torquata*, skupaj z vlažnimi travniki pa gnezdišča koscev in kozic. Evropska skupnost je bila tako zelo darežljiva pri plačevanju intenziviranja kmetijstva, da je bilo opustošenje zelo obsežno. Prav zato je v državah Evropske skupnosti populacija koscev tako upadla, da je vrsta ogrožena v svetovnem merilu. Prepolovile so se populacije rjavih srakoperjev in kozic.

Tudi v Sloveniji je bilo v preteklosti v nižinah melioriranih veliko površin, vendar še vedno ne toliko kot v državah Evropske skupnosti. Melioracije in intenziviranje kmetijstva so zdesetkale zlatovranke *Coracias garrulus* in verjetno pripomogle k hitrejšemu izumrtju južne postovke *Falco naumanni*, zmanjšale populacije smrdokaver *Upupa epops*, čukov *Athene noctua* in poljskih škrajncev. V primerjavi z zahodno Evropo imamo še vedno velike populacije koscev, rjavih srakoperjev in obilje kmečkih lastovk ter poljskih vrabcev. Toda britansko sporočilo pravi, da utegne biti kmalu drugače. Kot posledica obsežnih sprememb v načinu kmetovanja v Veliki Britaniji izginjajo že pogoste vrste ptic. Okolje je tako prizadeto, da so ponekod izginili celo poljski vrabci! Razen Britancem, ki morajo sedaj nekaj ukreniti, je sporočilo namenjeno tudi vsem drugim - ne delajmo teh napak. Sedaj v naši deželici še pogosto najdemo nepokošen rob, omejki grmovja ali drevja med travnikom in vodnim jarkom ali med dvema parcelama. Toda, če bo kmet dobil plačilo za vsak obdelan kvadratni meter, bo slej ko prej v pridelovalno površino spremenil vse, ali pa bo opustil

kmetovanje. V obeh primerih se lahko poslovimo od mnogih gnezdišč koscev in rjavih srakoperjev.

Evropska skupnost zadnje desetletje ponuja iz kmetijskega dela proračuna denar tudi za kmetijstvo, ki je naravi in pticam bolj prijazno. Ponuja plačila za kmetijsko-okoljske ukrepe, ki jih kmet dobi, če kmetuje naravi prijazno ter ohranja naravno bogastvo ter biotsko pestrost. Ti ukrepi v državah Evropske skupnosti pomagajo popraviti okolju storjeno škodo, pripomogli so tudi k ohranitvi zadnjih preostankov območij, kjer še živijo ogrožene travniške vrste ptic. Slovensko Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano daje plačila za pridelavo poljščin že nekaj let, od letos še bolj obsežno in sistematično. Pravijo tudi, da bodo plačila za kmetijsko-okoljske ukrepe v smislu direktive Evropske skupnosti, torej tudi za takšno kmetovanje, ki ohranja biotsko pestrost in življenjsko okolje ogroženih vrst ptic, ponudili leta 2001. Nauk iz držav Evropske skupnosti bi moral biti dovolj jasen, da Slovenci ne bomo najprej izbrisali iz seznama gnezdišč mnogih ptic kulturne krajine, čez desetletja pa renaturirali danes še pogostih življenjskih okolij. Na območjih z ohranjeno naravno dediščino je treba s kmetijsko okoljskimi ukrepi podpreti ohranjanje življenjskega okolja, še preden ga uničimo! ■ ■ ■

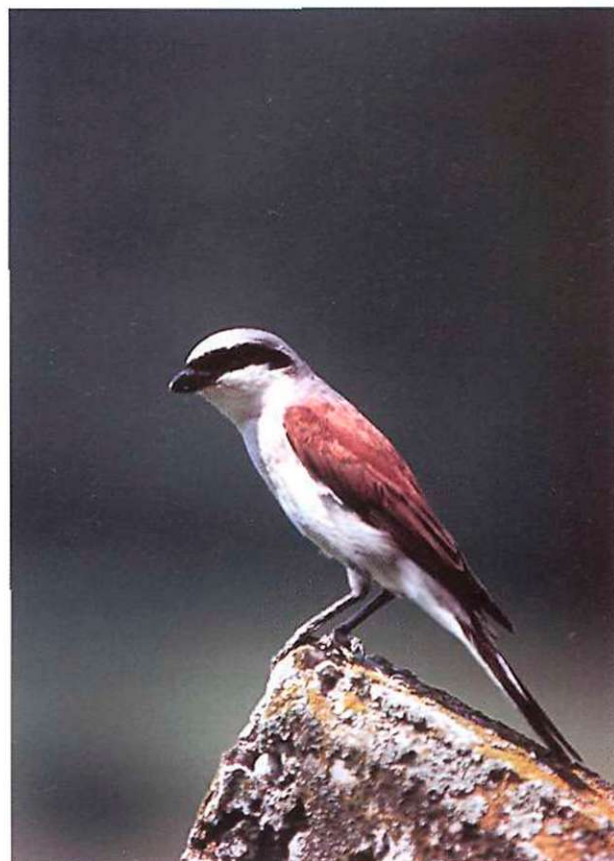

foto: Tomaž Mihelič

Več kot polovica rjavih srakoperjev *Lanius collurio* je v zahodni Evropi izginila kot posledica intenzivnega kmetijstva. Ali bo tako tudi pri nas?